

Відгук

офіційного опонента кандидата політичних наук, доцента кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Макух-Федоркової Івонни Іванівни на кваліфікаційну наукову працю Коцюби Владлени В'ячеславівни виконану на тему «Медіадипломатія в зовнішньополітичних стратегіях держав» та подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 29 міжнародні відносини, за спеціальністю 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі соціальні медіа стали невід'ємною частиною сучасної дипломатії, пропонуючи інтерактивність спілкування та взаємодії, тим самим формуючи абсолютно новий медіа формат дипломатії в зовнішньополітичних стратегіях держав. Цей процес супроводжується, з одного боку, багатоканальною комунікацією, яка дозволяє будь якій особі чи організації впливати на глобальну політику, а з іншого боку, цифрофізація дипломатії породжує сучасні виклики, які потребують вироблення абсолютно інших механізмів захисту від ризиків та кардинально протилежних підходів у безпековій політиці держав. Комунікаційні технології та соціальні платформи, такі як Twitter або Facebook, є рушійними силами революційних змін, бо повсюдне поширення інформації, її цифровий обмін між платформами, простота зберігання та можливість миттєвого зв'язку з широкою аудиторією змінюють масштаби та моделі соціальних взаємодій. Вони є також інструментами для підтримки нового виду публічної дипломатії. В цьому контексті, абсолютно слушно зазначає дисертантка, що «медіадипломатія – це новий вид публічної дипломатії» (ст. 40), адже цифрові механізми впливу вже стали нормою динамічного розвитку міжнародних відносин у XXI столітті. Тому актуальність проблематики

дослідження не викликає жодних сумнівів, бо є цікавою з наукової точки зору та важливою в контексті нинішньої міжнародної політики.

Актуальність досліджуваної проблематики зумовлена і недостатнім рівнем наукової розробленості обраної теми і з цього приводу дисертантка влучно зазначила, що «медіадипломатії в зовнішньополітичних стратегіях держав, не була раніше досліджена комплексно, що свідчить про необхідність дослідження цієї тематики та про наукову новизну й актуальність дослідження» (ст. 18). Також варто зазначити, що вплив мас-медіа сформував новий вид медіадипломатії, який використовується у досягненні конкретних зовнішньополітичних цілей, адже «нові ІКТ революціонізували контекст, у якому працюють дипломати, а також спосіб, у який вони просувають свої інтереси. Більшість країн світу мають власні веб-сайти, а створення цифрового іміджу держави стало важливою частиною створення загального іміджу суб'єкта на міжнародному рівні» (ст. 17).

Такі міркування дають можливість зробити висновок, що як з теоретичної, так і практичної точки зору дисертаційна праця Владлени В'ячеславівни Коцюби є актуальною та своєчасною, представляє неабиякий інтерес для вітчизняної науки і суспільнополітичної практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Рецензоване дослідження В.В. Коцюби виконане в рамках освітньо-наукових та освітньопрофесійних програм з міжнародних відносин, зокрема ОК «Міжнародні відносини», «Дипломатія і міжнародне співробітництво», «Міжнародні комунікації», «Регіональні студії», «Зовнішня політика та національна безпека», «Регіональні міжнародні відносини», «Сучасні тенденції в міжнародних відносинах», «Міжнародний вимір стратегічних комунікацій», «Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах», «Міжнародні відносини та світова політика», «Основи дипломатії та дипломатичної роботи», «Культурна дипломатія й культурні комунікації» та інші. Дисертацію підготовлено в межах проекту «Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам» програми ERASMUS+ напряму Модуль

Жана Моне (№ 101047033 ERASMUSJMO-2021-MODULE), який виконується протягом 2022-2025 рр. у ВНУ ім. Лесі Українки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Процес вивчення медіадипломатії у зовнішньополітичних стратегіях держав, здійснений В.В. Коцюбою, спрямований на досягнення мети дослідження: проаналізувати «медіадипломатію в зовнішньополітичних стратегіях держав» (ст. 18) та конкретизований в дослідницьких завданнях (ст. 18-19). Авторська логіка чітко відображена у структурі роботи та розкриває проблему світового досвіду та реалізації медіадипломатії у науковій літературі, теоретико-методологічних засадах дослідження та складових елементах медіадипломатії у сучасних міжнародних відносинах, проведені паралелі з одного боку між традиційною і медіа дипломатією, а з іншого боку проаналізовано медіадипломатію в контексті публічної дипломатії, досліджено співпрацю різних держав світу та інших суб'єктів міжнародної політики у сфері медіадипломатії; описані можливості та перспективи використання медіадипломатії у демократичних та авторитарних державах, аналізі медіадипломатії у зовнішньополітичній стратегії України та подані рекомендації щодо можливих способів та механізмів оптимізації процесів медіадипломатії.

Результат дослідження дисертанки В.В. Коцюби показав, що особливістю сучасної системи міжнародних відносин є активне використання ІКТ для досягнення дипломатичних цілей. Досить показово це проявляється у використанні політиками, дипломатами, держустановами, дипломатичними представництвами соціальних мереж та власних блогів «Використання дипломатами соціальних медіа, особливо таких, як Facebook і Twitter, розблокували спілкування між політиками й громадянами та дозволили дипломатичним представництвам отримувати прямий доступ до своїх громадян як усередині, так і за межами своєї країни» (ст. 140). Відповідно, на думку авторки, ефективне використання такого інструментарію дозволяє просувати авторитет держави на міжнародній арені, інформувати

громадськість щодо подій у країні, створювати платформи для обміну досвідом та глобальної взаємодії усіх міжнародних акторів дипломатії та світової політики, а також зміцнювати імідж та авторитет держави. Разом з тим В.В. Коцюба зазначає, що хоча медіадипломатія має свої переваги, існує чимало проблем, які ускладнюють її розвиток. Ці проблеми включають недостатню медіаграмотність та медіаосвіту, розрив між поколіннями у використанні соцмереж та платформ у зовнішній політиці, нерівномірний розвиток ІКТ та доступу до швидкісного Інтернету у різних регіонах світу, поширення фейкових новин та дезінформації, проблеми захисту особистих даних у цифрову еру, а також недоброзичливе використання цифрових інструментів недержавними суб'єктами, а також ризик кібератак на державні органи та міжнародні інституції.

Однією із складових дисертаційної роботи є дослідження моделей медіадипломатії у тоталітарних та авторитарних країнах. Владлена В'ячеславівна робить висновок на основі аналізу оглядового звіту DIGITAL 2023, що третина світового населення не користується Інтернетом взагалі «такі регіони як Східна та Центральна Африка, Південна та Східна Азія мають найбільші проблеми з використанням Інтернету, включаючи соціальні медіа» (ст. 131). А це призводить до виникнення проблем та перешкод у розвитку медіадемократії держав, бо недостатній рівень медіаосвіти і цифрової грамотності посилює маніпуляційні впливи та зростання кіберзлочинності.

Важливою частиною дослідження є аналіз медіадипломатії у зовнішньополітичній стратегії України. Саме завдяки масштабній цифровій трансформації держави та розвитку цифрових проєктів професійного навчання розпочалось ефективне використання цифрових технологій не лише у роботі державних та дипломатичних установ, але й недержавних учасників міжнародних відносин. Дослідження Владлени В'ячеславівни також демонструє використання медіадипломатії у реалізації зовнішньої політики України, що серйозним чином просуває імідж цифрової країни. Це надзвичайно важливо, адже результати дослідження дисертантки можуть бути

використані для ефективного врядування та реформування державного управління та зовнішньополітичних відомств. Не менш важливе значення має той факт, що в роботі проаналізовано низку нормативних доктрин та стратегій, а також діяльність МЗС в контексті просування інтересів України.

Здійснене В.В. Коцюбою дослідження медіадипломатії в зовнішньополітичних стратегіях держав завершується можливими способами оптимізації процесів медіадипломатії в Україні, а саме проведення навчань для політиків та дипломатів, механізмів підвищення медіаграмотності як серед суб'єктів відповідальних за розробку та реалізацію зовнішньополітичної стратегії держави, так і серед населення.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів. Достовірність отриманих результатів дослідження забезпечена використанням низкою методологічних підходів та методів. Зокрема, В.В. Коцюба у вступній частині роботи декларує використання системного, хронологічного, історико-описового, порівняльно-історичного, статистичного методів, а також контент-аналізу, структурно-функціонального та біхевіористського.

Оцінюючи кваліфікаційну наукову роботу В.В. Коцюби за параметрами новизни, доцільно вказати на її наукові результати, які підтверджуються тим, що вона:

Уперше здійснено систематизацію різновидів медіадипломатії; уніфіковано поняття медіадипломатії, як нового виду дипломатії; виконано порівняльну оцінку медіадипломатії у зарубіжних країнах та проведено комплексний аналіз практики запровадження та реалізації найуспішніших практик медіадипломатії на прикладах держав світу; проаналізовано специфіку медіадипломатії у тоталітарних та авторитарних країнах; концептуалізовано поняття та характерні особливості медіадипломатії в зовнішньополітичній стратегії України.

Уточнено: ключові суб'єкти становлення, формування й реалізації вітчизняної медіадипломатії; поняття традиційної дипломатії та публічної дипломатії, цифрової дипломатії та кібердипломатії у сфері міжнародних

відносин; теоретичне та практичне розуміння зовнішньополітичних стратегій держав в США, Франції, Великої Британії, Естонії, України; пропозиції щодо сукупності дій та механізмів, необхідних для розвитку критичного мислення та посилення стійкості до дезінформації, фейків, маніпуляцій та пропаганди громадян й органів державної влади.

Набули подальшого розвитку: визначено ефективність світових держав у всесвітній мережі; проаналізовано використання політичними лідерами соціальних мереж, веб-сторінок, блогів, відео-каналів, інтернет-телефонії та інших інструментів медіадипломатії та особливості використання найпоширеніших інструментів медіадипломатії у зовнішньополітичних стратегіях держав; вивчено проблем та перешкод у розвитку медіадипломатії; зокрема, дослідження різних форматів навчання стратегічних комунікацій й протидії дезінформації.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні результати здійсненого В.В. Коцюбою дослідження, його теоретичні положення, висновки, практичні рекомендації опубліковані у 12 наукових публікаціях, а саме: 2 наукових статтях у фахових виданнях України, 1 стаття у виданні, що індексується у наукометричній базі WoS, а також 9 постконференційних публікаціях, які висвітлюють результати та засвідчують про апробацію матеріалів дисертації. Вимоги до кількості, обсягу та змісту наукових публікацій, необхідних для захисту кваліфікаційної наукової праці для здобуття наукового ступеня доктора філософії В.В. Коцюбою дотримані. Аналіз рукопису кваліфікаційної наукової праці та наукових п

Дотримання вимог академічної доброчесності. Використовуючи дані емпіричних і теоретичних досліджень, розробки та ідеї інших науковців у своїй дисертації, В.В. Коцюба здійснює посилання на відповідні джерела інформації. В кваліфікаційній роботі не виявлено ознак академічного плагіату, інших порушень академічної доброчесності, що могли б поставити під сумнів самостійний характер дослідження.

Дисертація В.В. Коцюби, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає більшості встановлених вимог до змісту та оформлення академічних текстів. Вона написана доступною для розуміння її положень мовою, зміст дисертації відповідає меті та завданням дослідження, а наявність наукових результатів дає підстави для висновку, що вона є завершеною, самостійно виконаною науково-дослідною роботою.

Теоретичне та практичне значення результатів і висновків дисертації, пропозиції щодо їх використання. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне й емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачкою наукових праць, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і конкретнонаукових методів дослідження. Наведені в тексті узагальнення, висновки та пропозиції можуть бути використані органами законодавчої та виконавчої влади, в роботі аналітичних центрів, недержавних організацій, органів державної влади України, в розробці рекомендацій щодо ефективного врядування та реформування державного управління, а також зовнішньополітичних відомств, а також у науково-дослідній діяльності та навчально-методичному процесі.

Основні ідеї, положення та висновки дисертації викладені авторкою у дванадцяти публікаціях, які відповідають вимогам до апробації такого типу досліджень. Логіка викладу матеріалів дисертаційного дослідження, структура та стиль дозволяють вважати його самостійною завершеною працею. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на десять підрозділів, списку використаних джерел

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Дисертація Владлени В'ячеславівни Коцюби підготовлена на належному науковотеоретичному рівні. При цьому деякі положення наукової роботи є дискусійними, що своєю чергою пов'язано з викладом своєї авторської позиції.

Тому позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи слід зазначити деякі дискусійні положення та зауваження:

1. У параграфі 1.2 зазначається характеристика досліджень зовнішньополітичних стратегій на прикладах вибраних держав (США, Франція, Велика Британія, Естонія, Україна) як один найголовніших та найважливіших елементів їх зовнішньої політики, проте не зовсім зрозумілим який хронологічний період часу аналізується і яка логіка формування дипломатичних стратегій саме в цих зазначених вище країнах, що в них спільного та відмінного;
2. У другому розділі дисертаційного дослідження «Світовий досвід запровадження й реалізації медіадипломатії» за основу аналізу реалізації медіадипломатії було взято приклади «найбільш успішних практик, зокрема, США, Велика Британія, Австралія, Індія, Швейцарія, Аргентина, Франція, Швеція, Данія, Польща, Естонія, Мексика, Японія, Південна Корея, Саудівська Аравія, Катар», проте чітко не аргументовано суть такого вибору та ефективність втілення медіадипломатії в зазначених вище країнах. Також не спостерігається однакової пропорційності викладу матеріалу;
3. У П.2.2 «Структура та механізми реалізації медіадипломатії в демократичних державах» не вистачає логічних доказів та аналізу стосовно того, наскільки ефективними були механізми реалізації медіадипломатії у демократичних державах;
4. П.2.3 присвячений «Моделі медіадипломатії в тоталітарних та авторитарних державах». На стор. 99 дисертанка зазначає наступне «Згідно рейтингу до переліку держав з авторитарною формою правління¹⁴ увійшло 59 країн, що складає 36,9 % світової популяції та 35,3% усіх держав світу. Цікавим є те, що майже половина цих держав розташовані на африканському континенті. Саме тому, можемо говорити про існування регіональної моделі африканської медіадипломатії». Які аргументи підсилюють цю точку зору?

5. На наш погляд, дисертаційна робота значно б виграла, якби авторка належною мірою представила методологію наукової роботи, виділивши для цього окремий підрозділ. Перераховані у Вступі (ст. 19-20) та в П.1.3 (ст. 55-56) теоретико-методологічні підходи, принципи, загальнонаукові та спеціальні методи, на наш погляд, дають слабку уяву про методологічний інструментарій дослідження. Втім, у тексті дисертації простежується використання і методологічних підходів, і методів дослідження.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер, не знижують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження та значущість результатів дисертації Коцюби Владлени В'ячеславівни, яка виконана на належному науковому рівні.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота сформована за проблемним принципом. Її структура відповідає поставленій меті та завданням і складається з анотації українською й англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, змісту, вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 272 сторінки (із них 201 сторінка – основна частина роботи, 39 сторінок – список використаних джерел). Список використаних джерел має 313 найменувань українською, англійською та польською мовами. За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів, оформленням робота відповідає встановленим вимогам.

Загальний висновок. У цілому, дисертаційна робота Коцюби Владлени В'ячеславівни є самостійною і повністю завершеною роботою; тема дисертації є актуальною, її структура добре продумана, а матеріал викладений логічно та послідовно, характеризується науковою новизною, теоретичним і практичним значенням; містить значні наукові доробки, що відображено у наукових публікаціях авторки. Дисертаційна робота відповідає за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів,

встановленим вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.), а дисертантка – Коцюба Владлена В'ячеславівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 29 – міжнародні відносини, зі спеціальністю 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент
доцент кафедри міжнародних відносин
та суспільних комунікацій
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Іванна Макух-Федоркова

